

„JEDNOTLIVEC NEPOMŮŽE“ - O SÍLE SPOLEČENSTVÍ

Hans-Werner Schroeder

Skutečnost, že se archandělé do určité míry stáhli ze spojení se svými národy, nám může nejprve připadat jako projev ryze negativního vývoje. Tak tomu ovšem není.

Je sice pravdou, že jako první se na fyzické rovině projevují negativní důsledky této skutečnosti. Viděli jsme to na příkladu pádu německého národa a na úpadku moderních jazyků. To je ovšem jen jedna stránka věci.

Můžeme použít přirovnání z lidského života, abychom obrátili pozornost i k jiné stránce. Pro každého učitele a vychovatele přichází jednou chvíle, kdy žáka musí propustit ze svého vedení a své péče a ten se musí postavit na vlastní nohy. Otázka, která přitom vzbuzuje jeho starosti, zní, jestli již předané učivo, předaná substance výchovy, postačí žákovi na to, aby svou další cestou kráčel s moudrostí a dostatečnými silami. Určitě pak přichází období, kdy musí nejprve své síly vyzkoušet a nasbírat životní zkušenosti, období krizí a výkyvů. Pokud ovšem byla výchova dobrá, bude člověka provázet i tímto obdobím, až z ní nakonec udělá vlastní silou proniknutý životní poklad. Bylo by oproti tomu velmi neblahé, kdyby vychovatel chtěl vést a kontrolovat i tyto kroky svého svěřence tak, jako to dělal dříve.

Podobným způsobem dospěl i vývoj lidstva do okamžiku, od kterého již géniové národů nemohou řídit a vést jako dopsud. Co bylo dáno silami krve, dědičnosti, tradice atd., člověka dříve do značné míry neslo. Co jej ale dopsud neslo, by se stalo překážkou jeho individuálního vývoje, kdyby to mělo jen prostě působit dál. Ve světě archandělů muselo padnout rozhodnutí, tak jako se rozhoduje vychovatel, kdy je jeho žák zralý, aby si sám hledal cestu. Toto rozhodnutí již padlo: Žije v něm důvěra vyššího světa v lidi, kteří dnes musí silněji než dříve, bez opory sil krve a tradice, jít svou cestou sami ze sebe a rozvíjet své já.

K tomu se přidává ještě jeden aspekt. Vzpomeňme si, jak jsme v první části knihy mluvili o gabrielské a michaelské době. Gabrielská doba (až do 1879) se vyznačovala tím, že národy v ní rozvinuly silný vlastní život s nacionálními rysy. Byla to doba skutečného nacionalismu.

Od chvíle, kdy se vedení ujal Michael, došlo i zde k zásadní proměně. Nacionalismus je ve své jednostrannosti překonáván a v dnešní době se především u mladší generace s jejím sklonem ke kosmopolitismu a světoobčanství úplně vytrácí. Jako určující již není vnímáno dobro a prospěch jednoho, vlastního národa. Zájem se obrací spíše k úsilí o blaho celého lidstva.

Tento obrat je skrz na skrz oprávněný a projevuje se v něm něco, co vkládá do lidských duší sám duch času. Michael neusiluje jen o překonání obyčejného malého lidského egoismu, jeho cílem je zároveň i překonání egoismu národního. A tak právě pod jeho vládou jako ducha času vidíme, jak se šíří globální ekonomika, doprava, komunikace, turismus.

Duchové národů se ve prospěch tohoto vývoje na nějakou dobu stahují a vstupují tak do služby k Michaelovi.

Tím vším ale není míněno, že by čas národnosti definitivně skončil, a že by se národy měly rozpustit ve velké pospolitosti lidstva. Od toho jsme ještě daleko. Jak se tedy má proměnit to, co žije v duších národů, aby to mohlo být plodné i v budoucnosti?

Zde se musíme pokusit nastínit obraz budoucnosti, který se sice bude spíš podobat abstraktní černobílé kresbě než malbě plné života, přesto by ale snad mohl posloužit k základní orientaci. Substance jednotlivých národů bude na jednu stranu v budoucnosti čelit ještě silnější dekadenci. Přejde čas ještě hlubšího úpadku, do kterého budou vtaženy celé skupiny národů, a sice ve smyslu *masovosti a uspokojování* materiálních životních potřeb, bez duchovních snah. Proti tomuto vývoji však musí být postaven jiný jako protiváha. Zatímco právě vylíčené procesy úpadku nastanou s určitostí, u toho druhého vývoje stojíme před naléhavou otázkou: Dojde k němu vůbec? Neboť tento vývoj nastane jen tehdy, když ho lidé budou vědomě chtít. Tím je míněno, zda se v každém národě najdou skupiny a společenství lidí, kteří nebudou sledovat jen čisté uspokojení materiálních potřeb, ale dají svému jednání jasné duchovní cíle. Taková společenství nemohou vycházet z chování většiny. Takové společenství s druhými lidmi musí naopak každý hledat z individuálního, „pravlastního“ rozhodnutí, a z tohoto zdroje je také vždy znovu obnovovat. I vůle sloužit společně duchovním cílům se musí vždy znovu *ohrožovat* z nejnuitnější potřeby.

Tím se dostáváme před základní sociální problém naší doby, otázku, jak spolu dnes lidé mohou společně žít a společně pracovat. Tato otázka je předmětem hlubokých zápasů v každém společenství: V rodině, v manželství, v každé skupině, která o něco společně usiluje.

A nemělo by nás ani udivovat, že právě tato oblast sociální vzájemnosti je tak neobyčejně těžce zvládnutelná, tak plná bojů.

Neboť zde nebojují jen lidé sami, na úspěchu nebo selhání života a jednání v nějakém společenství jsou do nejvyšší míry zainteresovány i duchovní bytosti. Při úspěchu a selhání nějakého společenství totiž nikdy nejde jen o lidi samotné, ale vychází z toho něco uzdravujícího nebo naopak ničivého do celého lidstva. Všude tam, kde jednotlivci na základě vnitřních zápasů a sebezpřemáhání usilují o skutečně lidské společenství, tam mohou působit duchovní bytosti novým způsobem pro dobro celého lidstva.

Mohli bychom k tomu zmínit pasáž z jedné přednášky Rudolfa Steinera, kde se tohoto tématu dotýká. Přednáška byla pronesena v Berlíně 1. června 1908: „Tím, že lidé dobrovolně zaměří svůj citový život společným směrem, vzniká něco, co přesahuje samotného individualizovaného člověka. Individualizovaný člověk má svou individuální duši, kterou už nemůže ztratit, když ji jednou získal. Ovšem tím, že lidé vstupují dobrovolně do vztahů, se seskupují kolem společných bodů. Cítění, které do těchto společných bodů proudí, dává bytostem opět příležitost působit na způsob skupinové duše, ovšem v úplně jiném smyslu než dřívější skupinové duše. Všechny dřívější skupinové duše byly bytostmi, které činily člověka nesvobodným. Tyto nové bytosti jsou ale v souladu s plnou lidskou svobodou a zachováním lidské individuality. Můžeme dokonce říci, že svým bytím do jisté míry závisí na lidské svornosti, a záleží jen na lidských duších samotných, jestli dají co nejvíce takovým duším možnost mezi lidi sestoupit, nebo jestli tak neučiní. Čím rozštěpenější lidé budou, o to méně vznešené duše budou sestupovat do lidské sféry. Čím více mezilidských vztahů, čím více společenství bude vybudováno při plné svobodě, o to vznešenější bytosti budou moci sestupovat k lidem a o to rychleji bude země zduchovněna.“

Tyto bytosti, o kterých zde Rudolf Steiner mluví, můžeme chápat jako anděly a archanděly, kteří se vylíčeným způsobem chtějí spojovat s prací lidských společenství. V každém národě vznikají taková společenství, která novým způsobem navazují spojení s duchovním světem a pod jeho vedením uskutečňují svá pozemská jednání, aniž by svobodné, tvůrčí já jednotlivce bylo nějak omezováno. Mnohem spíše najde lidské já svůj skutečný rozkvět teprve skrze takovýto vztah k ostatním lidem a skrze spojení s nadsmyslově působícími duchovními bytostmi.

Již v kapitole „Andělé sborů“ jsme poukázali na to, že vyšší působení duchovních světů nemůže vzejít ze sil jednotlivce. Osamocení, jen sám ze sebe jednající člověk je spojen se svým andělem, do sféry vyšších andělů a archandělů nedosáhne, jakkoliv mocné by byly jeho schopnosti. V *tomto* smyslu jsou naprosto oprávněná Goethova slova, která jsme použili jako název této kapitoly. Neboť

zásadní otázkou naší doby není, co dokáže jedinec se svými schopnostmi - a dokáže jistě mnoho, jen vůči nouzi doby to není nic platné ale jak může dát své schopnosti společně s dalšími lidmi do služby duchovních cílů ve *společenství*. Goethe ve své Pohádce říká:

„Jednotlivec nepomůže, nýbrž jenom ten, kdo se v pravou hodinu spojí s mnoha jinými.“

Můžeme vidět, že dnes již na mnoha místech taková společenství začala působit. Jejich počet a síla, jejich vnitřní jistota bude ale muset vzrůstat, pokud má být vůči sestupným silám postaveno něco účinného. A nemělo by nás překvapovat, že právě práce ve společenství je dnes tolik ohrožena a čelí takovým tlakům. Neboť v tomto zápase jde o síly, na kterých závisí budoucnost lidstva. Ale právě v tomto zápasení o společenství může tu a tam již svitnout poznání, prožitek, co to znamená nepůsobit z osobních impulsů, ale z impulsů duchovního světa. Zde začíná na novém, lidmi vědomě utvářeném poli vzcházet zkušenost působení vyšších hierarchií.

A tyto zkušenosti na druhou stranu probouzejí nové sociální a společenství utvářející síly. Neboť člověk může při sociálním napětí hledět nejen na nedostatky a osobní pohnutky druhých a sebe sama, ale na to, že společně s druhými je povinován k odpovědnosti vůči působení konkrétní bytosti z duchovního světa. Tento pocit odpovědnosti může působit jako mocná morální síla na celý sociální život.

Na tomto pozadí se jeví ještě jednou v novém světle také to, co jsme již popsali v kapitole „Andělé sborů“ a „Působení andělů a bohoslužba“, neboť na poli náboženského života je spolupůsobení lidí, působení společenství, od počátku rozhodující podmínkou kultického jednání. Jsou to předpoklady, bez nichž by kultus a svátosti vůbec nebyly *zde*, bez nichž by se náboženský a kultický život nemohl nijak rozvinout.

Na druhé straně je v kultu „darováno“ působení duchovního světa, od andělů až po nejvyšší hierarchie. Společenství se slavením kultu stává nositelem božsky-duchovních sil. V souvislosti s myšlenkami této kapitoly může být zřejmější, jaký význam mohou mít tyto skutečnosti pro současnost i pro budoucnost. Může z nich vzejít nesmírně mnoho uzdravujících sil, nejen pro zúčastněné lidi, ale dokonce i pro sféry bytostí, které hledají a musí najít své nové působiště na zemi.

Z působení lidských společenství zde nastíněným způsobem budou moci získat novou sílu i archandělé národů. Vyrůstá jim tak možnost

proměnit a produhovnit síly národnosti, působit novým, duchovnějším způsobem. Neboť v každém národě leží nepozvednuty duševní a duchovní síly, který by měly sloužit lidské budoucnosti. Neměly by být ztraceny, ale měly by být vyneseny z úzkého kruhu národa a rozprostřeny v budoucnu na celé lidstvo. Co může být vytvořeno ze substance jednotlivého národa, bude o to cennější a léčivější, čím silněji to bude skrze individuální zápas propracováno jako odkaz celému lidstvu. Tak se *duchové národů* stále zřetelněji připojují k *duchu času*.